

แรงยึดในมิติที่5

ความอยาก ความคิดว่า มีอึดตาตำรงอยู่

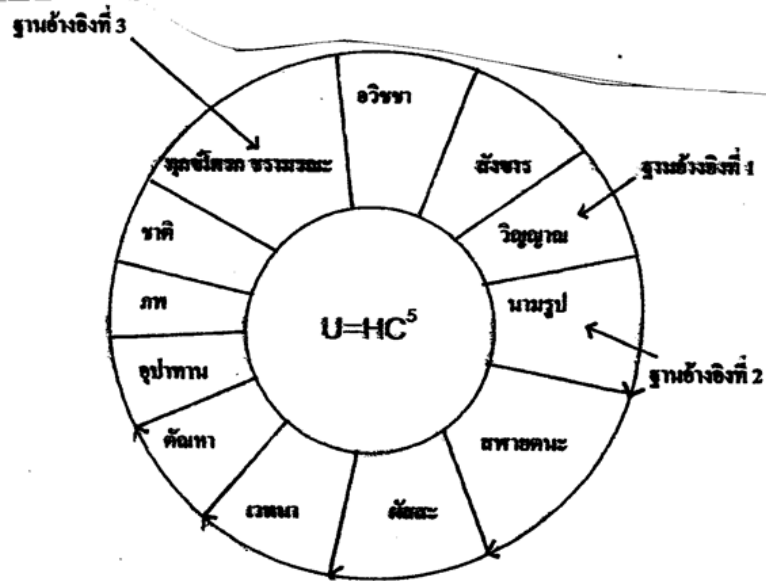
ตัณหา อุปาทาน - แรงในมิตีที่ 5

ยังไม่มีใครรู้ว่าทฤษฎีสานามสนามรวมนั้นเป็นอย่างไรและจะให้คำตอบอะไรแก่เราบ้าง ยังไม่มีข้อสรุปใดที่จะยืนยันได้ว่า ทฤษฎีที่นักฟิสิกส์เสนอนั้นคือทฤษฎีสานามรวม ประเด็นที่นักฟิสิกส์ในทศวรรษนี้คาดหวังก็คือ การรวมทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไปเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับทฤษฎีควอนตัม ทฤษฎีทั้งสองนี้เป็นความจริงที่ต่างกันสุดขั้ว กล่าวคือ ทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไปใช้ได้กับการสังเกตปรากฏการณ์ที่มีขอบเขตกว้างใหญ่เช่น ระบบสุริยะ ดวงดาวและปรากฏการณ์ต่างๆบนพื้นโลก ขณะที่ทฤษฎีควอนตัมใช้ได้เฉพาะกับการสังเกตพฤติกรรมของอะตอมและอนุภาคที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าซึ่งพฤติกรรมของอะตอมและอนุภาคเป็นความจริงอีกแง่มุมหนึ่งที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงกับสิ่งที่เราเห็นและแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับระบบคิดแบบสามัญของพวกเรา เช่น อนุภาคทุกตัวจะมีคู่หูของมันเองที่เหมือนกันสนิท หรืออนุภาค 1 ตัวสามารถอยู่ได้ 2 ที่ในเวลาเดียวกันและหลักความไม่แน่นอนของการวัดความเร็วและตำแหน่งของอนุภาค เช่น เราสามารถวัดความเร็วของอิเล็กตรอนได้

อย่างแม่นยำแต่เราก็จะสูญเสียความแน่นอนแม่นยำเกี่ยวกับตำแหน่งของมันไป ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราสามารถวัดตำแหน่งของมันได้อย่างแม่นยำเราก็จะสูญเสียความแม่นยำเกี่ยวกับความเร็วของมันไป อย่างไรก็ตามทั้งสองทฤษฎีนี้ก็จริงที่ครอบงำโลกในยุคปัจจุบันไว้อย่างสิ้นข้อสงสัย หลังจากทฤษฎีควอนตัมได้รับการพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้องในขอบเขตของอนุภาคหรือในกรอบอ้างอิงขนาดเล็กจิ๋ว นั้น มีเพียงไอน์สไตน์เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่ยืนยันว่า ทฤษฎีควอนตัมยังไม่สมบูรณ์ มันยังไม่ใช่ ทฤษฎีสุดท้ายที่จะไขความลับของจักรวาลนี้ได้ และเขาได้ใช้ความพยายามอย่างโคตรเดียวในช่วงสุดท้ายของชีวิต เพื่อที่จะหาทฤษฎีพื้นฐานที่ครอบคลุมและแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ได้ แต่ในที่สุดเขาก็ต้องพบกับความล้มเหลว

นักฟิสิกส์และนักฟิสิกส์ดาราศาสตร์ต่างคาดเดากันว่าทฤษฎีสานามรวมจะช่วยเปิดเผยความลับของจักรวาลและทุกๆสรรพสิ่ง เช่น คำถามที่ว่า พวกเรามาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร? โลกเกิดขึ้นได้อย่างไรและจะสิ้นสุดลงอย่างไร? เวลาเกิดขึ้นได้อย่างไร และคำถามที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นก็คือ เอกภพหรือจักรวาลเกิดขึ้นได้อย่างไรและจะจบลงอย่างไร หลายทศวรรษที่ผ่านมาเรามีหลายทฤษฎีที่ต่างก็ทำนายเอาไว้ แต่ก็หมดความน่าเชื่อถือไปเมื่อ ทฤษฎีไม่สอดคล้องกับข้อมูลใหม่ๆที่ได้จากการสังเกตการณ์ เหนืออื่นใดทฤษฎีสานามรวมหรือทฤษฎีแห่งสรรพสิ่ง(Grand unified theory) ต้องตอบคำถามทางอภิปรัชญาได้ด้วย เช่น คำถามคลาสสิก อย่าง “ฉันไม่มีสัมในป่าจะมีเสียงดังหรือไม่ ถ้าไม่มีใครฟัง” หรือคำถามที่ยิ่งห่างไกลที่จะค้นพบคำตอบคือ คำถามที่ว่า “ชีวิตแรกเกิดขึ้นได้อย่างไร” จักรวาลหรือเอกภพมีเพียงสิ่งที่เราเห็นด้วยตาเท่านั้น

หรือ หรือยังมี “จิตสำนึก-สติรับรู้” ในรูปแบบอื่นๆ อยู่ในจักรวาลของเราหรือไม่? ปัญหาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายจะต้องได้รับคำตอบที่น่าพึงพอใจ ไร้ข้อกังขา และต้องครอบคลุมถึงคุณค่าทางจริยธรรมตลอดจนถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ทั้งหมดของมนุษย์ด้วย แต่ทว่าอัจฉริยะผู้ที่วางรากฐานของเรื่องนี้ ได้สิ้นชีพไปแล้วหลังจากที่ได้อุทิศเวลาตลอดชีวิตเพื่อสืบค้นหามัน ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าบางทีทฤษฎีที่จะคลี่คลายปัญหาเหล่านี้ได้และเป็นทฤษฎีเดียวกับที่ไอน์สไตน์ค้นหา อาจจะอยู่ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ กฎไตรลักษณ์, ปฏิจสงมุปบาทและสติปัญญาานสูตร แต่ต่างกันในรูปแบบของมุมมองหรือการอธิบาย และถ้าหากหลักการและประสบการณ์ในพระพุทธศาสนาจะถูกหยิบยกขึ้นมาอธิบายและนำเสนอในรูปแบบใหม่ เช่น เรื่องการสิ้นสุดของโลก เรื่องของกาลเวลา เรื่องของภพภูมิอื่นๆ หรือพหุจักรวาลที่ต่างออกไปจากโลกมนุษย์ ถ้าสิ่งเหล่านี้ได้ถูกกระทำให้กระจ่างด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และคนทั่วไปสามารถทำความเข้าใจมันได้ด้วยภาพทางฟิสิกส์ที่เรียบง่ายและบ่งบอกนัยยะแห่งความเป็นจริงด้วยภาษาคณิตศาสตร์ ข้าพเจ้าเชื่อว่าอาจจะช่วยให้ผู้คนหันกลับมามองโลกมองชีวิตด้วยทัศนะใหม่ว่าพวกเราต่างเป็นหนึ่งในเดียวกับจักรวาลและมีที่มาจากพระเจ้าองค์เดียวกันคือธรรมชาติ และอาจจะช่วยยกระดับจิตวิญญาณของมนุษย์ให้มีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสรรพสิ่งมากขึ้น ด้วยภูมิปัญญาของพระพุทธเจ้าภูมิปัญญาแห่งตะวันออก โดยเฉพาะการค้นพบกฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของชีวิตและวิชาวิปัสสนากรรมฐานอันเป็นหนทางเดียวที่จะหนีออกไปจากกาลเวลา(space-time)หรือหนีพ้นออกไปจากสังสารวัฏ ถือเป็นสุดยอดของวิชาที่มีเฉพาะพระพุทธศาสนาเท่านั้นพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ตรัสรู้แจ้งเห็นจริงในเรื่องนี้ บัดนี้ข้าพเจ้าได้นำสุดยอดวิชาซึ่งถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาคือสติปัญญาานสูตร และปฏิจสงมุปบาทนำเสนอให้เห็นกายภาพ ในรูปของจินตภาพทางฟิสิกส์ เพื่อที่จะสามารถอธิบายความจริงในธรรมชาติ(คือหลักอนัตตา) รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ให้ได้ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น และอาจจะสามารถสนองตอบต่อความต้องการทางจิตวิญญาณเบื้องต้นของมนุษย์ที่ต้องการแสวงหาความจริงแท้ เพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้งและกระจ่างที่สุดเราจะเจาะลึกถึงแรงแห่งค้นหาในปฏิจสงมุปบาท ต้นเหตุแห่งการเกิดขึ้นและเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏอันไม่สิ้นสุดของชีวิตกันก่อน ในบทนี้จะนำเสนอการเริ่มต้นและสิ้นสุดของกาลเวลาซึ่งเป็นกระบวนการทางฟิสิกส์ความเร็วสูงที่เกิดขึ้น ในมิติที่ 5 และชี้ให้เห็นว่าแรงที่ “ขับเคลื่อน” ให้จักรวาลหมุนไป ทำให้กาลเวลาเคลื่อนที่ไปข้างหน้าอย่างไม่สิ้นสุด คือค้นหาและอุปาทานมันคือแรงขับเคลื่อนจากมิติที่ 5 ของมนุษย์ซึ่งก้าวพ้น ไปจากขอบเขตของโลกวิทยาศาสตร์ 4 มิติ ดังต่อไปนี้

ปฏิจสงมุขปาทมิมิตซอณกันอยู่ 2 มิตี คือมิตีของรูปและนาม(กาย-จิต) มีทรศนะที่คองมองอยู่ 2 ทรศนะคือทรศนะของผูหูกุคพื้นและผูที่ซังคิตซอองหรือซังมิตอตาอยู่ สิ่งทีคองนำมาพิจารณารวมกันอีก คือการแปรเปลี่ยนและการเคลื่อนไปของรูปและนาม ด้วยเอกภพนัันเคลื่อนไหวและเปลี่ยนเปลื่องอยู่ ตลอดเวลา ถักษณะของมันทีปรากฏแก่อายคณะของมนุษย์ คือ ทวักถักษณ(Daulity)และควมหลากหลาซ ใน เอกภพจิงไมมีฐานอ้างอิงใดทีจะเป็นฐานอ้างอิงสัมบุรณ(absolute frame of reference) ใหกับเราหรือไมมี อัดดาทีแท่งจิงนัันเอง ฉะนั้นจิงตองสร้างฐานอ้างอิงสัมพัท (relative frame of reference) ซันมาเพื่อเข้าใ บางสิ่งบางอยางรวมกัน หรือสร้างอัดดาซันมาเพื่อสื่อสารบางสิ่งบางอยางแกกันนัันเอง แตบางคนไปซิดเอา ฐานอ้างอิงสัมพัทหรืออัดดาทีสร้างซันนัันเป็นจิงเป็นจิงทำใหเกิดควมซัดแย่งกัน ปฏิจสงมุขปาทจิงเป็น เรื่องทีเข้าใจรวมกันไมได้ เมือพระพุทธรองคัจจะแสดงปฏิจสงมุขปาทพระองคัจจะแสดงเฉพาะกับผูที่เริ่มคัน ด้วยคาลมทีถูกแทนัน ถ่าผูที่เข้ามาสทนทาธรรมมิตตามาอยางเต็มที เช่น อเจลกัศสปลุกถถามว่า ควมทุกข ตนเองกระทำเองหรือควมทุกขผูอื่นกระทำใหหรือ ควมทุกขผูอื่นกระทำด้วยตนเองกระทำด้วยหรือ ควม ทุกขเกิดซันเพราะอาศัยการทีไมใช่ตนเองกระทำมิใช่ผูอื่นกระทำหรือ พระพุทธรองคัจจิงตรัสว่า อยากล่าวอยาง นัันกัศสปล อยากล่าวอยางนััน เพราะอเจลกัศสปลซังมิตควมซิดเอาคนเป็นของแท่งของทีซังอยู่ ถ่าคอบว่าใช่ ก็ซัง จะทำใหเกิดควมซิดมั่นในคนซันอีก ถ่าคอบว่าไมใช่กัทำให้เข้าใ ไปว่าทีกอยางเป็นของสุฎ พระองคัจจะ แสดงปฏิจสงมุขปาทในฐานะทีไมมีการกล่าวถึงตัวคนแทนัน คือจะแสดงการเกิดซันของสิ่งตางๆ เช่น นาม รูป ชาติ ทุกข รวมทังอาการทางจิตตางๆ ว่ามีซันเพราะอะไร เป็นเหตุเป็นปัจจัยจิงทำใหเกิดอาการเช่นนััน แล้วจะคับสิ่งนัันและอาการนัันๆ ไดอยางไร

เราจะเริ่มจากภาพรวมๆ กันก่อน คือเรื่องของกาลเวลาและมิตีของมนุษย์เอานามรูป(ฐานอ้างอิง2) เป็นจุดเริ่มคัน ทิศทางของเวลาเคลื่อนไปซังหน้า คือ สฬายคณะ ศัสสะ เคลื่อนค่อ ไปซังหน้าจนถถึงชาติ ชรา มรณะ (ฐานอ้างอิง 3) ก็จะเป็นอนาคต วิทยุญาณ (ฐานอ้างอิงที่ 1) ก็จะเป็นอดีต, เมือย้ายฐานอ้างอิงมาที

มิตี ขรามรณะ (ฐาน 3) เป็นปัจจุบัน มิตีของนามรูป (ฐาน 2) ก็จะกลายเป็นอดีต มิตีของวิญญาณ(ฐานที่ 1) ก็จะกลายเป็นอนาคต, เมื่อเอาฐานอ้างอิงมาที่วิญญาณ (ฐาน 1) เอาเป็นปัจจุบัน มิตีของนามรูป (ฐาน 2) ก็เป็นอนาคต มิตีของขรามรณะ ก็จะกลายเป็นอดีต คือการตีความแบบ 3 กาล 3 ชาติ เป็นการยืนยันการสืบต่อ การเวียนว่ายเกิดตายของปฏุชน แต่ถือเป็นมิจฉาทิฎฐิแบบสัสตวาทคือมีความเชื่อว่า ปฏิสนธิวิญญาณเป็นอมตะทำลายไม่ได้ ซึ่งไม่ใช่ทางที่พระพุทธเจ้าสอน

ที่นี้เรามาพิจารณาแบบกาลเดียว คือเสร็จสิ้นสมบูรณในชาติเดียว เกิดครั้งเดียวตายครั้งเดียวเริ่มที่มิตีของมนุษย์ คือเริ่มที่นามรูป(ฐานอ้างอิง2) เมื่อนามรูปเกิดจึงมี - สฬายตนะ - ผัสสะ - เวทนา - ตัณหา - อุปทาน - กพ - ชาติ - ขรา - ทุภษ์ มรณะ เมื่อมีคนหนึ่งกำเนิดขึ้นมาย่อม ใค้นามรูป (ชีวิต) ย่อมมีสฬายตนะพร้อมที่จะเกิดผัสสะ เกิดเวทนา.....เกิดทุกข์ เมื่อเกิดทุกข์ขึ้นครั้งหนึ่งและยังไม่รู้ในทุกข์ไม่รู้ในเหตุแห่งทุกข์ เพราะมือวิชาเป็นครองใจอยู่ ก็เกิดความสุขความทุกข์ซ้ำซากเวียนวนอยู่เช่นนั้น จนเมื่อสิ้นอายุขัยก็ถือว่าจบสิ้น คือเกิดนามรูปขึ้นครั้งเดียวเสร็จแล้วก็ตายไป เป็นการเกิดหนเดียวตายหนเดียว คือตายแล้วสูญ ไม่มีการสืบต่อของปฏิสนธิวิญญาณอีก ทั้งที่ยังมีกิเลส ตัณหามือวิชาอยู่ ถือว่าเป็นทางสุดโค้งอีกทางหนึ่ง เป็นอุเฉจทิฎฐิ

ต่อไปคือการพิจารณาเรื่องของการเคลื่อน ไปเปลี่ยนแปลง ไปของรูปและนาม การเปลี่ยนแปลงของรูปนั้นเป็นกฎธรรมดา กายสังขารย่อมแปรเปลี่ยนเป็นของธรรมดา การเปลี่ยนแปลงของรูปเราเห็นได้ชัด มันแปรเปลี่ยนอย่างช้าๆ จากเด็กเป็นหนุ่มสาว ผู้ความขรา ส่วนการเปลี่ยนแปลงของจิตเกิดขึ้นรวดเร็วฉับพลันแบบสายฟ้าแลบ แต่เราก็สามารถหยุดมันได้ เช่นหยุดความ โกรธโทสะด้วยสติเป็นต้น เมื่อเกิดผัสสะขึ้นครั้งหนึ่งจิตก็จะแปรเปลี่ยนไปตามกระแสปฏิจสมุปบาทเป็นขั้นๆ ไป ถ้าขั้นใดขั้นหนึ่งดับไป กระแสนั้นก็ขาดต่อกันไม่ได้ ขึ้นต่อไปก็ดับลงด้วย เช่นเดียวกับการตัดกระแสไฟฟ้ากระนั้น เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องนี้จึงต้องทราบความหมายปลีกย่อยของคำแต่ละคำ ซึ่งอาจจะทำให้เราตีความปฏิจสมุปบาทผิดได้

อวิชา.....อวิชาเป็นไฉน ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในเหตุแห่งทุกข์ ความไม่รู้ในความดับทุกข์ ความไม่รู้ในปฏิปทาที่จะให้ถึงความดับทุกข์นี้เรียกอวิชา

สังขาร.....ก็สังขารเป็นไฉน สังขาร 3 เหล่านี้คือ กายสังขาร วจิตสังขาร จิตสังขาร นี้เรียกว่าสังขาร

วิญญาณ.....ก็วิญญาณเป็นไฉน วิญญาณ 6 หมวดเหล่านี้คือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ

ชีวหาวิญญาณ กายวิญญาณ มโนวิญญาณ นี้เรียกว่าวิญญาณ ๗

นามรูป.....ก็นามรูปเป็นไฉน เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ มนสิการนี้เรียกว่านาม มหาภูตรูป 4 และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป 4 นี้เรียกว่ารูป นามและรูปที่พรรณนามานี้ เรียกว่านามรูป๑

สฬายตนะ.....ก็สฬายตนะเป็นไฉน อายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้เรียกว่าสฬายตนะวิญญาณ

ผัสสะ.....ก็ผัสสะเป็นไฉน ผัสสะ 6 หมวดเหล่านี้คือ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส กายสัมผัส

มโนสัมผัส นี้เรียกว่าสัมผัสฯ

เวทนา.....ก็เวทนาเป็น โฉน เวทนา 6 หมวดเหล่านี้คือ จักขุสัมผัสชาเวทนา โสคสัมผัสชาเวทนา ฆานสัมผัสชาเวทนา ชิวหาสัมผัสชาเวทนา กายสัมผัสชาเวทนา มโนสัมผัสชาเวทนา นี้เรียกว่าเวทนา
 ตัณหา.....ก็ตัณหาเป็น โฉน ตัณหา 6 หมวดเหล่านี้คือ รูปตัณหา สัทตตัณหา คัมภคตัณหา สรตตัณหา
 โภกฐัพพตัณหา รัम्मตัณหา นี้เรียกว่าตัณหาฯ

อุปาทาน.....ก็อุปาทานเป็น โฉน อุปาทาน 4 เหล่านี้คือ กามอุปาทาน ทิฏฐอุปาทาน สิลพัคคูปาทาน อัคควาทูปาทาน นี้เรียกว่าอุปาทานฯ

ภพ.....ก็ภพเป็น โฉน ภพ 3 เหล่านี้คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ

ชาติ.....ก็ชาติเป็น โฉน ความเกิด ความบังเกิด ความหยั่งลง เกิด เกิดจำเพาะ ความปรากฏแห่งขันธุ์
 ความได้อายตนะในหมู่สัตว์นั้นๆ ของสัตว์เหล่านั้นๆ เรียกว่าชาติฯ

ชรามรณะ.....ก็ชรามรณะเป็น โฉน ความแก่ภาวะของความแก่ พินหลุด สมหงอก หนั่งเป็นเกลียว ความเสื่อมแห่งอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ในหมู่สัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่าชรา ก็มรณะเป็น โฉน ความเคลื่อนภาวะของความเคลื่อน ความทำลาย ความอันตราย มฤตยู ความตาย กาลกิรียา ความแตกแห่งขันธุ์ ความทอดทิ้งซากศพ ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์จากหมู่สัตว์นั้นๆ ของสัตว์เหล่านั้นๆ นี้เรียกมรณะ ชรามรณะคังพรณนามา นี้ เรียกว่าชรามรณะฯ (วิภังคสูตระ สังยุตตนิกาย นิทานวรรค)

คำที่ต้องทำความเข้าใจกันอีกครั้งคือคำว่าชาติหรือความเกิด “ดูกรสารีบุตร กำเนิด 4 ประการเป็น โฉน คือ อัมชชะกำเนิด ชลาพุชะกำเนิด สังเสทชะกำเนิด โอปปาติกะกำเนิด

กรสารีบุตร ก็อัมชชะกำเนิด โฉน สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ชำแรกเปลือกแห่งฟองเกิดนี้เราเรียกว่า อัมชชะกำเนิด..... ชลาพุชะกำเนิดเป็น โฉน สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ชำแรกไส้ (มดลูก) เกิด นี้เราเรียกว่า ชลาพุชะกำเนิด สังเสทชะกำเนิดเป็น โฉน สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ย่อมเกิดใน ปลาเนา ในซากศพเนา ในขนมมูค หรือน้ำคร่ำ ในเต้าไคล(ของสกปรก) นี้เรียกเสทชะกำเนิด..... โอปปาติกะกำเนิดเป็น โฉน เพวคา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวกและเปรตบางจำพวก นี้เราเรียกว่าโอปปาติกะกำเนิดฯ(กำเนิด 4 :มัชฌิมนิกาย มูลปิณณาสกั)

ขั้นสุดท้ายคือการพิจารณาร่วมกันทั้งหมด คือ มิติ กาลเวลา ความแปรเปลี่ยน และทรนชนะเราก็สามารถถอดความหมายของปฏิจสงมุปบาทเฉพาะอาการออกมา

ปฏิจสงมุปบาทที่แสดงเพาะสาวกที่มีปัญญาแก่กล้าอยู่ในวิสัยที่จะรู้ตาม ได้ เพราะความเห็นผิดในเรื่องอิตตาเบาบางแล้ว มีอยู่มากในพระสูตรซึ่งเป็นการแสดงแบบรวมทั้งหมด เช่น

“เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย จึงเกิด สังขาร เพราะ สังขาร เป็นปัจจัยจึงเกิด วิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงเกิด นามรูป เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงเกิด สฬายตนะ เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัยจึงเกิด ผัสสะ

เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงเกิด เวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงเกิด ตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัยจึงเกิด ภพ เพราะภพเป็นปัจจัยจึงเกิด ชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงเกิด มรณะ ทุกข์ โทมนัส โสกปริเทวะและอุปายาส จึงมีด้วยประการอย่างนี้”

“เพราะอวิชชานั้นแหละดับสสารอกโดยไม่เหลือ เพราะอวิชชาดับสังขารจึงดับ เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ เพราะวิญญาณ(ปฏิสนธิวิญญาณ)ดับนามรูปจึงดับ.....ชาติดับ ทุกข์ โทมนัสก็ดับด้วยประการอย่างนี้”

คนที่ไม่มีพื้นฐานทางด้านคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาฟังแล้วอาจจะไม่เข้าใจ

เราจะเริ่มตีความปฏิจสงumpulปาถในมิติของมนุษย์(นามรูป) เอมิตินี้เป็นกาลปัจจุบันและเปรียบเทียบกับ 2 ทรรศนะ คือทรรศนะของอริขบุคคลที่เกิดเป็นชาติสุดท้ายกับทรรศนะของปุถุชน เริ่มที่จุดอ้างอิง สัมพัทธ์ที่ 2 ที่นามรูป เมื่อใครคนหนึ่งกำเนิดขึ้นมาก็หมายถึงการได้นามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสพหยคณะ สพหยคณะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัย .....ภพ ภพเป็นปัจจัยให้เกิดชาติ ที่นี้คำว่าภพและชาติจะต้องหมายถึง สภาวะและการเกิดทางนามธรรมภายในจิตใจ จะหมายถึงการเกิดจากกรรมกรรมมารดาไม่ได้เพราะเพิ่งเกิด และจะหมายถึงการเกิดแบบ โอปปาติกะไม่ได้เพราะยังไม่ตาย การเกิดครั้งที่ 2 นี้จึงหมายถึงการเกิดทางนามธรรม คือ อรูปภพ และชาติคือ การเกิดของความรู้สึกว่า “มีตัวตน ของฉัน” ขึ้นมา เมื่อภพชาติเกิดขึ้นทุกข์โทมนัสก็ตามมา ที่นี้เกิดว่าใครคนนี่ฝึกไปทางธรรมสามารถบำเพ็ญเพียรขจัดกิเลสอสาระหมดสิ้น จนสำเร็จอรหัตต์ คือสามารถดับอวิชชาได้หมดสิ้น “เพราะอวิชชานั้นเกี่ยวสสารอกดับ ไม่เหลือ เพราะอวิชชาดับสังขาร(การปรุงแต่งทางกาย วาจา ใจ) จึงดับ เพราะสังขารดับวิญญาณ(วิญญาณที่มีอวิชชาครอบงำ) จึงดับ เพราะวิญญาณดับ.....แต่นามรูปไม่ดับ เพราะวิญญาณ 6 ยังไม่ดับ เพียงแต่อวิชชาที่ครอบงำวิญญาณอยู่เท่านั้นที่ดับ ไป เมื่อนามรูปยังอยู่ที่ต้องเกิดผัสสะได้ แต่อรหัตต์ ไม่มีตัณหาและอุปาทานกรรมจึงไม่ถูกสังสม จากนั้นรูปของคนที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จนถึงวัยโกสัมมระ สมมุติอายุได้ 80 ปีก็ถึงกาลมรณะร่างกายแตกดับ ไปด้วย ก็เป็นการดับอย่างสมบูรณ์ทั้งอวิชชา เพราะอวิชชาดับสังขารจึงดับ เพราะสังขาร(ความปรุงแต่งทางจิตใจ)ดับวิญญาณจึงดับ เพราะวิญญาณ(ปฏิสนธิวิญญาณ)ดับนามรูปจึงดับ .....ทุกข์ โทมนัส โลก ก็ดับด้วยประการอย่างนี้ อันนี้เป็นกรณีของอรหัตต์ ไม่มีการเกิดอีก เข้าสู่ความเป็นอมตะ คือ ไม่เกิดอีก จึงไม่ต้องตาย

พระองค์ได้แสดงการดับของภพ ชาติ ชรามรณะไว้ในเจตนาสูตรที่ 1: สังขตตนิกาย นิทานวรรคคั้งนี้ “.....คูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุข่อมจงใจ ข่อมคำริและครุ่นคิดถึงสิ่งใด (และภิกษุไม่จงใจ ไม่คำริ แต่ยังครุ่นคิดถึงสิ่งใด) สิ่งนั้นเป็นอาร์มณปัจจัย เพื่อความตั้งอยู่แห่งวิญญาณ..... เมื่อวิญญาณนั้นตั้งมั่นแล้ว เจริญแล้วความบังเกิดคือภพใหม่ต่อไปจึงมี เมื่อความบังเกิดคือภพใหม่ต่อไป ชาติ ชรามรณะ โสกปริเทวะทุกข โทมนัส และอุปายาส จึงมีต่อไป ความบังเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดย่อมมีด้วยประการอย่างนี้”

และได้แสดงความคับทุกขไว้ดังนี้ “ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่จงใจ ไม่ดำริ และไม่ครุ่นคิดถึงสิ่งใด สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นอารมณ์ปัจจัยเพื่อความตั้งอยู่แห่งวิญญาณ.....เมื่อวิญญาณไม่ตั้งมั่นแล้ว ไม่เจริญแล้ว ความบังเกิดแห่งภพใหม่จึง ไม่มี.....ชาติ ชรา และมรณะฯ จึงดับความคับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ฯ”

วิญญาณในสายเกิดจึงหมายถึงวิญญาณที่ถูกครอบงำด้วยอวิชชา และวิญญาณในสายดับก็คือการดับของวิญญาณที่มีอวิชชาอยู่ ภพจึงหมายถึง อรูปภพ ชาติหมายถึงการเกิดของความรู้สึก ชรามรณะก็หมายถึงสภาพจิตที่ยึดเอาชรามรณะเป็นของคน

ประวัติของอริยบุคคลชั้นสูง เราจะพบว่า บุคคลเหล่านี้มีนิสัยหรือเครื่องซึ่งกรรมต่อไปในทางรัก ความสงบ สนในเรื่องสังขธรรมตั้งแต่เด็ก ส่วนผู้ที่จะเป็นใหญ่ทางโลก จะพบว่ามีความสนใจในเรื่องทางโลก เช่นการต่อสู้ การแข่งขัน และการสร้างสรรค์ทาง โลกเป็นต้น

ต่อไปเอาทรรณะของปุถุชนที่ต้องเวียนเกิดเวียนตายเปรียบเทียบกับอรหันต์

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะความประสมพร้อมแห่งปัจจัย 3 ประการ ความเกิดแห่งทารกก็มีในสัตว์โลกนี้ มารดา บิดา อยู่ร่วมกัน มารดามีระดู แต่ทารกที่เกิดยังไม่ปรากฏ ความเกิดแห่งทารกก็ยังไม่มาก่อน ดูกรภิกษุทั้งหลายเมื่อใดมารดา บิดาอยู่ร่วมกันด้วย มารดาก็มีระดูด้วย ทารกที่จะมาเกิดก็ปรากฏด้วย เพราะความประสมพร้อมกันแห่งปัจจัย 3 ประการอย่างนี้ ความเกิดแห่งทารกจึงมีฯ

.....ดูกรภิกษุทั้งหลายกumarannันนั้นอาศัยความเจริญและความเติบโตแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย พรั่งพร้อมบำเรออยู่ด้วยกามคุณ 5 คือรูปที่แจ่มด้วยจักขุ อันนำปรารถนา นำไคร่ นำรัก ประกอบด้วยกามคุณเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดและความรัก เสี่ยงที่รู้แจ้งด้วยโสต กลิ่นที่รู้แจ้งด้วยฆานะ รสที่รู้แจ้งด้วยลิ้น โผฏฐัพพะที่รู้แจ้งด้วยกาย อันนำปรารถนา นำไคร่ และมีจิตเป็นอกุศลอยู่ ย่อมไม่ทราบซัดเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ค้ำหมุดแห่งอกุศลกรรมตามความเป็นจริง เขาเป็นผู้ถึงพร้อมซึ่งความยินดีอินร้ายอย่างนี้ เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์ก็ดี มิใช่สุขก็ดี ย่อมเพลิดเพลिनบันถึง ดิดใจเวทนานั้นอยู่.....ความเพลิดเพลिनในเวทนาทั้งหลายเป็นอุปทาน เพราะอุปทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงมีชรามรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ความเกิดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นย่อมมีได้อย่างนี้ฯ”(ตรัสการก้าวลงสู่ครุฑ: มัชฌิมนิคาय มูลปินณาสก)

ปุถุชนเกิดมาพร้อมกับอวิชชาหรือพร้อมกับการมีอัตตาที่หนาแน่น เมื่อมีนามรูป ก็มีสฬายตนะ เกิดผัสสะ เวทนา..... ชาติ ชรามรณะ ทุกข์ เกิดชาติ เกิดทุกข์ขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ปฏิกิจสมุปปาท แบบสังเกตการณเกิด 2 ครั้ง คือการเกิดจากกรรมและการเกิดจากความรู้สึกว่ามีตัวตน พระองค์แสดงไว้ใน เจตนาสูตรที่ 2 สังขตตนิคาย นิทานวรรคดังนี้ “.....ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมจงใจ ย่อมดำริและครุ่นคิดถึงสิ่งใด(และภิกษุไม่จงใจ ไม่ดำริ แต่ยังคงครุ่นคิดถึงสิ่งใด) สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์ปัจจัย เพื่อความตั้งอยู่แห่ง

วิญญาณ.....เมื่อวิญญาณตั้งมั่นแล้ว เจริญแล้ว ความหยั่งลงแห่งนามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสพายนะ เพราะสพายนะเป็นปัจจัยจึงเกิดผัสสะ.....จึงมีภพ.....จึงมีชาติ.....ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลย่อมมีด้วยประการอย่างนี้”

และได้แสดงการดับของนามรูป คือ ไม่มีการเกิดหรือหยั่งลงสู่ครุรรค์ และดับไปตลอดสาย

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ดำริ และไม่ครุ่นคิดถึงสิ่งใด สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นอารมณ์ปัจจัยเพื่อความตั้งอยู่แห่งวิญญาณ เมื่อวิญญาณไม่ตั้งมั่นแล้วไม่เจริญแล้ว ความหยั่งลงแห่งนามรูป จึงไม่มี เพราะนามรูปดับ สพายนะจึงดับ เพราะสพายนะดับผัสสะจึงดับ.....ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลย่อมมีด้วยประการอย่างนี้”

สายดับนี้เมื่อสาวจากวิญญาณขึ้นไปหาสังขาร อวิชชาและมรณะ ก็จะตรงกับกรณีของอรหันต์ดังได้อธิบายมาแล้ว คือขณะที่อรหันต์กำลังถึงกาลมรณะนั้นจิตไม่ได้ครุ่นคิด ไม่มีกรรมนิมิตที่จะไปเกิดเพราะอวิชชาได้ดับไปนานแล้วเมื่อกายสังขารดับด้วยจึงเป็นการดับที่สมบูรณ์

สายเกิดเมื่อสาวจากวิญญาณขึ้นไปหาสังขาร อวิชชา มรณะก็จะตรงกับกรณีของปุถุชน ปุถุชนเมื่อถึงกาลมรณะและมีอวิชชาเป็นเจ้าครองจิตอยู่ สังสมกรรมไว้ ก็จะเกิดกรรมนิมิตบอภพภูมิที่จะไปเกิด คือ ขณะนี้เป็นโอปปาติกะกำเนิดอยู่ในนิมิตของปฏิสนธิวิญญาณอาจจะมิมิตไปเกิดเป็นสัตว์ เป็นมนุษย์ เป็นเทพ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะกรรมนิมิตที่เป็นมนุษย์ เมื่อมีอวิชชาอยู่ก็เกิดกรรมนิมิตที่จะไปเกิดใหม่ อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิด สพายนะ.....ภพเป็นปัจจัยให้เกิดชาติ ชาติเป็นปัจจัยให้เกิดชรา มรณะ ทุกข์ เมื่อครบอายุขัยคือ 50 ปีบ้าง 60 ปีบ้าง 70 ปีบ้างแล้วก็ถึงมรณะอีกทั้งๆที่อวิชชายังไม่สิ้น ก็จะทำให้เวียนเกิด เวียนตาย หรืออาจติดข้องอยู่ในนิตของวิญญาณ ไม่ได้ไปเกิดจนกว่าจะถึงเวลา และมีภพภูมิที่เหมาะสมกับกรรมของตน

ทั้งหมดนี้ยึดเอามิตของมนุษย์เป็นฐานอ้างอิง คือเริ่มที่นามรูป ฉะนั้นเมื่อนามรูปเกิดขึ้น(เกิดจากครุรรค์)ต่อไปก็เป็นการแปรเปลี่ยนและการเกิดทางนามธรรม เช่นคำว่าภพหมายถึง กามภพ(การได้เสพสัมผัสทางทวารทั้ง 5 อันเนื่องมาจากเกิดอุปทานในกามตัณหา) และอรุภพ(ภาวะทางจิต วิภาวตัณหาและภาวตัณหา) ส่วนคำว่าชาติ คือการเกิดขึ้นของความรู้สึกว่า “มีตัวฉัน”ครั้งสุดท้าย ชรา มรณะคืออาการแปรเปลี่ยนของรูปธรรม แต่ถ้ายึด ไปยึดเอาอาการแปรเปลี่ยนของรูปธรรมด้วย ก็เท่ากับยึดแปรเปลี่ยนเป็นทุกข์ไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังขารนั้นด้วย

แบบที่ 2 ยึดเอา ชรา มรณะ (จุดอ้างอิงที่ 3)เป็นฐานอ้างอิงเป็นปัจจุบัน คำว่า “ชาติ” ในความหมายที่แสดงนี้ต้องหมายถึงการเกิดขึ้นของสัตว์(นามรูป)ในชาติหนึ่งๆ และมีติของวิญญาณก็จะเป็นอนาคต ดังมีแสดงไว้ดังนี้

“ดูกรอานนท์.....เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงเกิดชรา มรณะ ดูกรอานนท์ก็และถ้าชาติภูมิมิได้มีแก่ใครๆ

ในภพทั่วไปทุกแห่งหน คือมิได้มีเพื่อความเป็นเทพแห่งพวกเทพ เพื่อความเป็นคนธรรพ์แห่งพวกคนธรรพ์ .....เพื่อความเป็นมนุษย์แห่งพวกมนุษย์ เพื่อความเป็นสัตว์สี่เท้าแห่งพวกสัตว์สี่เท้า.....ดูกรอานนท์ก็ ถ้าชาติมิได้มีเพื่อความเป็นอย่างนั้นๆ เมื่อชาติมิได้มีเพื่อประการทั้งปวง เพราะชาติดับ ไป ชรามรณะพึงปรากฏได้บ้างไหมฯ เพราะเหตุนั้นแล อานนท์ เหตุ นิทาน สมุทัย ปัจจัยแห่งชรามรณะก็คือชาตินั่นเอง(มหา นิทานสูตรว่าด้วยปฏิจสงสมุปบาท: ทิฆนิกาย มหาวรรค) ในมิตินี้ชาติก็คือความเกิดขึ้นของสัตว์หรือการ เกิดของนามรูป เมื่อสาวลงไปหากภพก็จะเปลี่ยนจากภพของวิญญาณ มาสู่รูปภพ(ตรงกับช่วง วิญญาณหยั่งลงสู่นามรูป) ชรามรณะก็เป็นการเปลี่ยนแปลงของรูป ถ้าใ้ส่อาการเปลี่ยนแปลงของนามธรรม เข้า ไปด้วยก็จะตรงกับมิตินี้ของมนุษย์แบบเต็มรูป(นามรูป)

แบบที่ 3 ชื่อเอามิตินี้ของวิญญาณ(ฐานอ้างอิงที่1) เป็นจุดเริ่มต้น ก็จะเป็นเรื่องของภาวะจิตขณะถึงกาล มรณะ มิตินี้ของชรามรณะ(ฐานอ้างอิงที่ 3) ก็จะเป็นอดีต มิตินี้ของนามรูปก็จะเป็นแดนเกิดในอนาคต แต่มิตินี้ ของปฏิสนธิวิญญาณ หรือภาวะหลังตายนี้ ไม่สามารถที่จะแสดงให้เห็นกันได้ด้วยตาเนื้อ แต่วิญญาณที่ สามารถรู้ร่วมกัน ได้ก็คือวิญญาณที่เกิดจากการกระทบกันของอายตนะภายในกับอายตนะภายนอกด้วยการ พิกวิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้นสำหรับคนที่ยังลี้ลับต่อภพหน้า พระองค์จึงตรัสว่า “.....ดูกรมหาบพิตร ชรามรณะอย่างหนึ่งซึ่งยึดไว้ได้ซึ่งประ โยชน์ทั้งสอง คือประ โยชน์ภพนี้ ประ โยชน์ภพหน้ามีอยู่.....บุคคล ปราถนาซึ่งอายุ ความไม่มีโรค วรรณะ สวรรค์ ความเกิดในตระกูลสูงและความยินดีอัน โอฬารต่อๆ ไป พึง บำเพ็ญความไม่ประมาท บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ ความไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย บัณฑิต ทั้งหลายย่อมยึดไว้ได้ ซึ่งประ โยชน์ทั้งสองคือประ โยชน์ภพนี้และประ โยชน์ภพหน้า เพราะยึดไว้ได้ซึ่ง ประ โยชน์ผู้มีปัญญาจึงได้นามว่า บัณฑิต” (ปฐมอภิปมาทสูตร : สังยุตตนิกาย สคาถวรรค)

ต่อไปคือการแสดงปฏิจสงสมุปบาทเพื่อให้รู้จักการเริ่มต้นดับทุกข์เป็นกรณีไป เมื่อเอาไปเทียบหามิติแล้วก็จะ อยู่ในมิตินี้ของมนุษย์ คือนามรูปได้เกิดขึ้นแล้ว เช่นแสดงแก่พระอานนท์ว่า

“ดูกรอานนท์ เมื่อภิกษุเห็นความพอใจเนื่องๆ ในธรรมทั้งหลาย(ทุกสิ่งทุกอย่าง) อันเป็นปัจจัยแห่ง อุปทานอยู่ คัดหาย่อมเจริญ เพราะคัตถาเป็นปัจจัยจึงมีอุปทาน เพราะอุปทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ เพราะภพ เป็นปัจจัยจึงมีชาติ.....ชรามรณะ โสภปริเทวะทุกขโทมนัสฯ ความเกิดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ย่อมมีด้วย ประการอย่างนี้ฯ ดูกรอานนท์ เมื่อภิกษุเห็น โทษอยู่เนื่องๆ ในธรรมชาติทั้งหลายอันเป็นปัจจัยแห่งอุปทานอยู่ คัดหาย่อมดับ อุปทานจึงดับ เพราะอุปทานดับ ภพชาติก็ดับ ความดับแห่งทุกข์ทั้งมวลย่อมมีด้วยประการ อย่างนี้ฯ(นิทาสูตร:มัชฌิมนิกาย มูลป้อมฉาสก)

นอกนั้นพระองค์ยังได้แสดงปฏิจสงสมุปบาทเฉพาะทวารเอาไว้เช่น จักขุทวาร มโนทวาร “ดูกรภิกษุ ทั้งหลาย เราจักแสดงความเกิดและความดับแห่งทุกข์ เธอทั้งหลายจงฟัง ก็ความเกิดแห่งทุกข์เป็น โฉน ความ เกิดแห่งทุกข์โลกนั้นคือ อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ รวมธรรมทั้ง 3 ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะ

เป็นปัจจัยจึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงเกิดตัณหา นี่เป็นความเกิดแห่งทุกข์ ฯลฯ อาศัยใจและ
 ธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ รวมธรรม 3 ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยของทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อม
 มีด้วยอาการอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้แลเป็นความดับแห่งโลกา” (โลกสูตร:สังขตตนิกาเย สฬายคณ
 วรรค)

พระพุทธองค์ได้แสดงปฏิjosสมุปบาทไว้หลายแบบ ซึ่งพอจะรวบรวมไว้ในที่นี้คือ

เริ่มจากอวิชชา ไปหาชรา มรณะและทุกข์ แล้วดับที่อวิชชาไปตลอดสาย

เริ่มจากปลายไปหาต้น คือ เริ่มจากชรา มรณะและสวากลับไปหาอวิชชา เริ่มจากวิญญาณ ไปหาทุกข์
 แล้วดับที่วิญญาณไปตลอดสาย เริ่มจากตัณหาไปหาชรา มรณะทุกข์แล้วดับที่ตัณหา เริ่มที่ผัสสะ ไปหา
 ทุกข์ แล้วดับที่ตัณหา, แล้วกลับมีแบบสั้นคือชรา มรณะมีอยู่เพราะชาติเป็นปัจจัย อนึ่งปฏิjosสมุปบาทแบบ
 เฉพาะทวารถ้าเราลองสาวไปหาปลายจะพบความสัมพันธ์ทางทวารคือ ทางจักขุทวาร:จักขุสัมผัส - จักขุ
 สัมผัสสชาเวทนา - รูปตัณหา - กามุปาทาน - กามภพและอรุปรภพ - ชาติ (ความรู้สึ)ทุกข์ สุข ไม่ทุกข์ ไม่สุข
 กายทวาร:กายสัมผัส - กายสัมผัสสชาเวทนา - โภจฐัพพตัณหา - กามุปาทาน - กามภพและอรุปรภพ
 - ชาติ (ความรู้สึ)ทุกข์ สุข ไม่ทุกข์ ไม่สุข

มโนทวาร: มโนสัมผัสสชาเวทนา - ธัมมตัณหา(วิภาวะ,ภาวะ) อัดตวาทุปาทาน - อรุปรภพ - ชาติ
 (ความรู้สึ)ชรา มรณะ ทุกข์

การเกิดและการเปลี่ยนแปลงทางนามธรรมอันเป็น ไปอย่างรวดเร็วมาก เพราะปฏิjosสมุปบาทที่อาศัย
 รูปภพเป็นตัวเชื่อมให้ครอกระบวนการสายเกิดนั้นก็คือการเดินทางของกระแสไฟฟ้าหรือกระแสประสาทใน
 ร่างกายนั่นเองและการดับก็คือการตัดกระแสประสาทไม่ให้เกิดอารมณ์เวทนา หรือตัณหา ด้วยกระแส
 ประสาทนั้นเดินทางรวดเร็วมากการที่จะเห็นการเกิดของปฏิjosสมุปบาท ระดับนี้มีวิธีเดียวก็คือ การวิปัสสนา
 ภาวนาซึ่งเป็นการ “เห็นข้างใน” วิธีการที่จะทำให้ปฏิjosสมุปบาทในระดับภวานานี้ขาดตอนลงได้ก็คือการ
 เจริญสติแบบสติปัฏฐาน

การเห็นข้างในนี้เป็นเรื่องที่ยอธิบายได้ยาก จุดนี้เป็นที่มาของปัญหาทางอภิปรัชญาที่ยังถกเถียงกันอยู่
 จนถึงปัจจุบันเช่น เรื่องตัวตน, ปัญหาภพและจิต, ความจริงคืออะไร, รู้ความจริงได้อย่างไร เป็นต้น และจุดนี้
 ก็เป็นจุดที่จะเฉลยปัญหาเหล่านี้เช่นกัน อันบุคคลพึงรู้เองเห็นเองและทำให้แจ้งด้วยตนเอง

ตามปกติเราจะรู้สึ)ว่าความรู้ต่างหาก สิ่งที่เราไม่รู้ก็ต่างหาก ตัวผู้รู้ก็ต่างหาก กาลเวลาที่ต่างหาก เหตุเกิด
 ก่อนผลและแยกจากกัน เหล่านี้เป็นความรู้สึ)ที่เราเคยชินอยู่เสมอ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเราได้สร้างจุดสัมผัส
 หรือ “อัดตา” เอาไว้เป็นจุดๆ แล้วขมมาอธิบายกันทีละจุดทีละตอนแต่โดยปรมาตย์เหตุการณ)ที่เกิดภายนอกไม่
 ต่างจากเหตุการณ)ที่เกิดภายในและไม่อาจแยกจากกัน สำหรับภายในแล้ว ผู้กระทำ สิ่งที่ถูกกระทำ การกระทำ
 (กรรม) คือสิ่งเดียวกัน เกิดขึ้นพร้อมกัน และเหตุผลก็รวมอยู่ด้วยกันเกิดพร้อมกันเสร็จสรรพ หรือมักมี

สำนวนสั้นๆ ว่า “ทั้งหมดคือหนึ่ง” ทั้งหมดที่มีอยู่ในสิ่งเดียวกันนั้น ข้อแตกต่างของการสังเกตจากภายนอกกับการสังเกตจากภายใน คือการสังเกตจากภายนอกเราจะเห็นเพียงด้านใดด้านหนึ่งของผู้ถูกสังเกต แต่การสังเกตจากภายในเราได้เข้าไปอยู่ในศูนย์กลางของสิ่งที่สังเกต การอธิบายปรากฏสมบุภาพระดับภวณวจิตจึงต้องอธิบายด้วยสรีรวิทยาการได้ยินและการมองเห็น (เป็นการแยกอธิบายตามหน้าที่แต่ละส่วนของสมอง แต่ตามความเป็นจริง โครงสร้างของสมองเป็นรูปคล้ายทรงกลมและทำงานเชื่อมโยงกันทุกส่วน กระแสประสาทจึงแล่นไปทั่วทุกส่วนของสมองพร้อม ๆ กัน) วงการวิทยาศาสตร์การกีฬาได้วัดความเร็วในการตอบสนองต่อแสงและเสียงของนักกีฬา เพื่อจะพัฒนาปฏิกิริยาตอบสนองของนักกีฬาให้สั้นเข้าซึ่งจะมีผลต่อการแข่งขัน โดยเฉพาะกีฬาบางประเภท เช่น การวิ่งระยะสั้น ว่าชน้ำ ส่วนปฏิกิริยาตอบสนองต่อแสง (ภาพที่เห็น) มีความสำคัญต่อกีฬาแทบทุกประเภท เวลาปฏิกิริยาตอบสนองต่อแสงโดยเริ่มจากการเห็นจนถึงการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยมือใช้เวลา 200 มิลลิวินาที (1 มิลลิวินาที เท่ากับ 1/1,000 วินาที) ปฏิกิริยาตอบสนองต่อเสียงใช้เวลา 170 มิลลิวินาที ตั้งแต่แสงจากวัตถุเข้าสู่ตาและเกิดความรู้สึกเห็นใช้เวลา 40 มิลลิวินาที ตั้งแต่คลื่นเสียงกระทบหูจนถึงเกิดความรู้สึกได้ยินได้เวลา 10 มิลลิวินาที ซึ่งยังไม่เกี่ยวกับการตีความและการคิดเชื่อมโยงเพียงแต่รู้สึกว่า “เห็น” หรือ “ได้ยิน” สิ่งหนึ่งเท่านั้น จึงอยู่ในขั้นของ “การรับรู้บริสุทธิ์” ต่อจากนั้นก็เป็นการคิดเชื่อมโยงเพื่อตีความ แต่เสียงหรือภาพที่เราได้ยินหรือเห็นอยู่เป็นประจำนั้นไม่ต้องใช้เวลาในการตีความเลยเรารู้ได้ทันทีว่าเสียงนั้นหมายความว่าอย่างไร ภาพนั้นคืออะไร เช่น คำพูดที่เป็นภาษาไทยซึ่งเราใช้อยู่ทุกวัน ภาพของใบหน้าเราที่ปรากฏในกระจกเงาเป็นต้น เมื่อเสร็จสิ้นการตีความรู้อะไรเป็นอะไรแล้วก็จะเป็นเรื่องของอารมณ์เวทนาว่ารู้สึกต่อสิ่งที่เห็นเสียงที่ได้ยินนั้นอย่างไร และเวทนาจะเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดค้นหา-อุปทาน-ภพ-ชาติ-ทุกข์ อันเกิดขึ้นรวดเร็วดุจสายฟ้าแลบเพราะความเร็วในการเกิดดับของจิต ประกอบกับอวิชชาที่ตรองใจอยู่ก่อนแล้วนั่นเอง

ประสบการณ์การเห็นการเกิดดับของรูปและนามในกระแสปฏิขมุปบาท คือการใช้สติเข้าไปเห็นการเกิดดับที่รอยต่อระหว่างอาการทางจิต ช่วงขณะหนึ่งๆ ซึ่งทำให้ความรู้สึกที่มี “ตัวตน” (ชาติ) หายไป จึงเกิดการว่างจากตัวตน ไม่มีผู้เห็น ไม่มีสิ่งที่ถูกเห็น แต่ในระบบคิดแบบสามัญเราจะมีความรู้สึกว่า มีตัวตนผู้คิด อยู่ตลอดเวลา (อัตตวาทุปาทาน) แต่ก็ยังไม่เกิดทุกข์ เช่น เกิดผัสสะ แล้วมีเวทนา เมื่อเวทนาเกิดค้นหาที่มีโอกาสเกิดได้ ค้นหาเกิดก็เกิดอุปาทานเกิดภพ เกิดชาติ(ความรู้สึกว่ามีตัวตนผู้ได้ภพหรือความเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้)ซึ่งถ้าสนองความอยากก็เกิดความสุข แต่ถ้าไม่สามารถสนองความอยากหรือค้นหาที่จะเกิดความสุขขึ้นในจิตใจ พระพุทธองค์ได้แสดงปริศนาธรรมในเรื่องความดับแห่งอายตนะ 6 ไว้ในโลกกามคุณสูตร ดังนี้

“...คูกริกขุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแหละ อายตนะอันบุคคลจำต้องรู้ไว้คือ
จักขุดับ ฌ ที่ใด รูปสัญญาที่สิ้นไป ฌ ที่นั่น,

หูดับ ฌ ที่ใด สัททัญญาก็สิ้นไป ฌ ที่นั่น,
 จมูกดับ ฌ ที่ใด ตัมมัญญาก็สิ้นไป ฌ ที่นั่น,
 ลิ้นดับไป ฌ ที่ใด รสัญญาก็สิ้นไป ฌ ที่นั่น,
 ภาษดับ ฌ ที่ใด โภภุญทัญญาก็สิ้นไป ฌ ที่นั่น,
 ใจดับ ฌ ที่ใด ธรรมัญญาก็สิ้นไป ฌ ที่นั่น” (โลกกามคุณสูตร ว่าด้วยความดับ
 แห่งอายตนะ 6 : สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค)

เมื่อพระองค์ตรัสแล้วก็เสด็จออกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารโดยไม่ขยายความแก่ภิกษุ
 เหล่านั้น ปริศนาธรรมข้อนี้ก็คือการดับที่ผัสสะแต่ไม่ได้หมายถึงการปิดหูปิดตาหรือการทำลายสฬายตนะ
 คือทำลายหู ตา จมูก ภาษ ลิ้น แต่เป็นการใช้สติเข้าไปเห็นการเกิดดับในกระบวนการของปฏิจสมุปบาท เมื่อ
 ตัวยึดเข้าไปแทนที่ในขั้นตอนหลังเกิดผัสสะหรือขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของวงรอบนี้ ก็จะทำให้ เวทนา
 หรือตัณหาดับลงหรืออ่อนกำลังลง ไม่สามารถเป็นปัจจัยให้เกิดความทุกข์ได้ วิธีการดับหรือตัดออกจาก
 กระแสปฏิจสมุปบาทอันรวดเร็วนี้ทำได้ด้วยการฝึกเจริญสติ ให้มีความฉับไว เรียกว่า มหาสติปัญญาสูตร
 ซึ่งมีวิธีการและรูปแบบที่หลากหลายมาก เช่น การเดินจงกรม การเฝ้าดูการเคลื่อนไหวของร่างกาย
 วิธีการใช้สติรู้และกำกับการยกมือเป็นจังหวะของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก เป็นต้น การกระทบกันของ
 อายตนะภายนอกกับภายในหรือ ผัสสะเป็นสะพานเชื่อมโลกภายนอกกับโลกภายในเข้าด้วยกัน จึงเป็น
 ปัจจัยให้เกิดเวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติชรา มรณะและทุกข์โสภครำครวญ หลายคนหนีทุกข์ด้วยการ
 ทำลายชีวิต หรือ หลีกเร้นหนีปรากฏการณ์ทั้งปวง แต่การต่อสู้ด้วยวิถีทางแห่งปัญญา คือ การเฝ้าดูการ
 กระทบกันระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอกและอย่าปรุงแต่งใดๆ จนเกิดตัณหาและอุปาทาน จึง
 มักมีคำกล่าวในหมูนักราวนาเสมอว่า

“ทุกขณะจิตจงเฝ้าดูที่ผัสสะ”

“ พิลิกส์ในวิปัสสนาญาณ ”

หากแรงยึดในอนุภาคทำให้เกิดอะตอม คัมहाและอุปาทานก็คือแรงยึดที่ทำให้เกิดอัตตาของผู้สังเกตการณ์นั่นเอง เมื่อผู้สังเกตตั้งเงื่อนไขว่า ตัวเอง(ผู้สังเกต)เป็น “สิ่งหนึ่ง” และสิ่งที่ถูกสังเกต เป็น “อีกสิ่งหนึ่ง” จึงทำให้เกิดการแยกกันขึ้นระหว่างผู้สังเกตและสิ่งที่ถูกสังเกต นักวิทยาศาสตร์สังเกต สิ่งที่อยู่ภายนอกร่างกาย นักปฏิบัติธรรมสังเกตข้อมูลและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในกายและใจของตนเอง แต่ความสงสัยที่ยังไม่หมดสิ้น ยังคงต้องการคำอธิบาย ธาตุรู้คืออะไร แล้วธาตุรู้นี้จะตายหรือไม่ ซึ่งก็คือปัญหาเดียวกับตายแล้วเกิดอีกหรือไม่นั่นเอง ถ้าจะอธิบายความหมายอย่างถึงที่สุด ธาตุรู้ก็คือสิ่งสุดท้ายเป็น จิ๊กซอร์ตัวสุดท้าย ที่เชื่อมต่อทุกสรรพสิ่งเข้าด้วยกันก่อเกิดข่ายใยของธรรมชาติอันไม่รู้จบ ครอบคลุมทั้งจักรวาลนี้ เป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ไม่ใช่สัตว์ บุคคลตามสมมติใดๆทั้งสิ้น มีความประสานสัมพันธ์กับทุกสรรพสิ่งในจักรวาล และไม่มีคำอธิบายใดที่จะใช้ได้อย่างสมบูรณ์

ธาตุรู้ที่ยังไม่ได้แยกออกจากเวทนา สัญญา สังขาร และร่างกายก็จะยึดเกาะกุมกันด้วยแรงของคัมहा และอุปาทาน เมื่อผู้ฝึกสติปัญญาสามารถแยกธาตุรู้ออกจาก กาย เวทนา ความจำ และความคิด ได้ชัดเจน แล้วเห็นตัวเองโดดเด่น สว่างไสวอยู่ จึงยกระดับขึ้นสู่วิปัสสนาญาณ คือเมื่อเห็นรูปเกิดดับ เกิดดับ ก็พึงบริกรรมว่ารูปไม่ใช่เราเพราะเกิดขึ้นแล้วดับไป เมื่อเห็นเวทนาเกิดดับเกิดดับ พึงบริกรรมว่าเวทนา ไม่ใช่เรา เวทนาไม่ใช่เรา เพราะเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เมื่อเห็นสัญญาเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป พึงบริกรรมว่าสัญญาไม่ใช่เรา สัญญาไม่ใช่เรา เพราะเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เมื่อเห็นสังขารเกิดขึ้นแล้วดับไป เกิดขึ้นแล้วดับไปก็พึงบริกรรมว่า สังขารความคิดก็ไม่ใช่เรา เพราะเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เมื่อธาตุรู้สกัดแรงยึดทั้ง 4 ออกมาได้ เห็นตัวเองมีลักษณะ สะอาด สว่าง สงบ โดดเด่นอยู่อย่างนั้น จึงคิดว่า “ตัวเอง” ธาตุรู้ คือพระนิพพาน หลงตัวเองว่าเป็นนิพพาน ไปคุยในใจว่า ตัวเองเป็นนิพพานแน่แล้ว.. เรียกว่า “อุปาทานของธาตุรู้” แต่เมื่อได้สติกลับคืนมา กลับมาเฝ้าดูตัวเอง ละจากรูป เวทนา สัญญาและสังขาร มาเฝ้าดูตัวเอง ก็เห็นตัวเอง กำลังเกิดขึ้น แล้วก็ดับไป เห็นตัวเอง และผองเพื่อน กำลังเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เปรียบประคอง เห็นชาย 2 คน คนแรกใส่เสื้อสีเทา อีกคนใส่เสื้อสีขาวบริสุทธิ์ทอดคอกัน เดินหายไปในความมืดของห้วงจักรวาล แล้วชาย 2 คน คู่ใหม่ก็โผล่ขึ้นมาอีก แล้วเดินหายไป

ความเว้งร้างนั้นอีก เป็นครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 ... เป็นอยู่อย่างนั้น ด้วยปัญญาญาณอันบริสุทธิ์นี้ ชาติรู้จึงละความยึดในตัวเองเสียได้ และดำรงอยู่บนความเกิด คับเกิดคับของตัวเอง เช่นนั้น

ในขณะที่นักควอนตัมฟิสิกส์เฝ้าสังเกตควอนตัมกริยาของอนุภาค อยู่ นั้น เขาเห็นมันเป็นทั้งคลื่น และอนุภาค เขากำลังถูกเสกกันอันบางที่สุดกันอยู่ คือความคิดที่เป็น ได้ทั้งคลื่นและอนุภาคไปพร้อมๆ กันและในความเป็นจริงนั้น เขากำลังดูความคิดของตนเองอยู่ แต่ไม่เข้าใจว่ามันเป็นไปได้อย่างไร มันมีอยู่ ขณะเดียวกันมันก็ไม่ได้มีอยู่ เมื่อเขาจะยืนยันว่ามันมีอยู่มันกลับหายไป เมื่อเขาหยุดที่จะหา มันก็กลับมาอีก ดังนั้นสาเหตุของความมีอยู่และไม่มีอยู่คือ ความสงสัย คือการกระทำของนักฟิสิกส์นั่นเอง ถึงแม้เขาจะมีเครื่องมืออันทรงพลัง มีความเร็วสูงขนาดไหนก็ตาม เขาก็ไม่อาจพบความจริงอันสูงสุดได้ แต่นักปฏิบัติสติปัญญาญาณย่อมรู้ โดยปัญญาญาณว่า พวกเขา(ชาติรู้)กำลังเฝ้าดูความคิดของตัวเอง (นักฟิสิกส์) จึงไม่ต่างจากนักปฏิบัติธรรมที่กำลังเฝ้าดูความคิดอยู่ เพียงแต่สิ่งที่ก้ำกั้นความจริง คือเครื่องมือ อันมหัศจรรย์ เครื่องมืออันมหัศจรรย์กับความคิดก็คือ สิ่งเดียวกัน เพราะเครื่องมือก็สร้างมาจากความคิดนั่นเอง

นักควอนตัมฟิสิกส์รู้และเห็นแต่เพียงว่า คลื่น อนุภาค คลื่น อนุภาค สำหรับนักปฏิบัติธรรม ผู้ผ่านประสบการณ์หยั่งรู้มาแล้วนั้น ในวินาทีอันมหัศจรรย์ระหว่างความเป็นคลื่นและความเป็นอนุภาค ในหนึ่งในร้อยส่วนของวินาทีอันมหัศจรรย์นี้ เขาได้กระโดดลงไป กลายเป็นคลื่นและอนุภาคนั้นเสียเอง และมองเห็นการเกิดคับของตัวเอง เป็นทั้งคลื่นและอนุภาค...

เป้าหมายสูงสุด คือ สภาวะพระนิพพาน

พระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน ในช่องว่างระหว่าง รูปฌานและอรุฌาน ระหว่างความมีและความไม่มี ระหว่างความเป็นคลื่นและอนุภาคระหว่างการเกิดคับของนิพพาน ชาติ ฉะนั้น ความจริงแท้ ที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ สภาวะนิพพานหรือ พระเจ้าผู้เป็นนิรันดร นั่นเอง

“ วิทยาศาสตร์ที่ปราศจากศาสนานั้นพิกลพิการ
ศาสนาที่ปราศจากวิทยาศาสตร์นั้นมืดบอด “

.... ไอน์สไตน์ .....

